

คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต: กรณีศึกษาหลักการสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทย Pali and Sanskrit Loanwords: A Case Study of Sandhi in Thai Compound Words

จิตตภา สารพัดนึก ไชยปัญญา (Chittapa Sarapadnuek Chaipunya)¹ชนิกานต์ กู้เกียรติ (Chanikant Kukeat)^{2*}

Received: January 26, 2026

Revised: February 23, 2026

Accepted: March 11, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยที่เกิดจากคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตว่าใช้หลักการสนธิศัพท์สมาสภาษาใดระหว่างหลักการสนธิภาษาบาลีกับหลักการสนธิภาษาสันสกฤต โดยเก็บข้อมูลเฉพาะศัพท์สมาสที่อาศัยกระบวนการสนธิจากหนังสือ *คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต* และวิเคราะห์ตามหลักการสนธิของภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ผลการวิจัยพบว่าการสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยจำแนกตามองค์ประกอบของคำสมาส 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบมาจากคำยืมภาษาเดียวกัน 2) ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลีและอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาสันสกฤต และ 3) ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาใดภาษาหนึ่ง โดยส่วนใหญ่การสนธิศัพท์สมาสเป็นไปตามหลักสระสนธิของภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ขณะเดียวกันพบการใช้หลักพยัญชนะสนธิของภาษาสันสกฤตในกรณีที่คำหน้าลงท้ายด้วยเสียงพยัญชนะ นอกจากนี้ยังพบศัพท์สมาสบางคำที่เป็นไปตามหลักสระสนธิของภาษาบาลีเพียงอย่างเดียว ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นการปรับใช้หลักการสนธิจากภาษาต้นทางในระบบภาษาไทย และช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการศึกษาคำสมาสที่อาศัยการสนธิในภาษาไทยอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: คำสมาส, การสนธิศัพท์สมาส, คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต

Abstract

This research aimed to investigate the characteristics of sandhi-based compound words in Thai derived from Pali and Sanskrit loanwords, with particular emphasis on determining whether these compounds primarily followed Pali or Sanskrit sandhi principles. The data consisted exclusively of compound words formed through sandhi processes, collected from the book *Thai Words Derived from Pali and Sanskrit*, and were analyzed according to the sandhi principles of Pali and Sanskrit. The findings revealed that sandhi-based Thai compounds could be classified into three types based on their components: 1) compounds whose components were derived from the same source language, 2) compounds in which one component was a Pali loanword and the other was a Sanskrit

¹⁻² ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

*Corresponding Author, Email: chanikant@buu.ac.th

loanword, and 3) compounds in which one component was derived from both Pali and Sanskrit while the other was derived from either language. Most compound words conformed to vowel sandhi rules common to both Pali and Sanskrit. In addition, Sanskrit consonant sandhi was observed in cases where the first component ended in a consonant sound. Nevertheless, some compound words followed only Pali vowel sandhi rules. Overall, the results demonstrated how sandhi principles from the source languages were adapted within the Thai linguistic system and contributed to a more systematic understanding of sandhi-based compound formation in Thai.

Keywords: Compound Words, Sandhi-Based Compounds, Pali and Sanskrit Loanwords

บทนำ

การยืมภาษา (linguistic borrowing) หมายถึง ปรากฏการณ์ที่ภาษาหนึ่งยืมลักษณะบางประการจากภาษาอื่นมาใช้ การยืมภาษาสามารถจำแนกตามองค์ประกอบของภาษาได้ เช่น การยืมคำ การยืมความหมาย การยืมเสียง การยืมตัวอักษร การยืมสำนวน และการยืมไวยากรณ์ แม้ว่าภาษาไทยมีการยืมภาษาจากบาลีและสันสกฤตหลายลักษณะ แต่การยืมที่พบมากคือ การยืมคำ ส่วนการยืมไวยากรณ์พบได้น้อย แต่ยังปรากฏให้เห็นในการยืมภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย

การยืมไวยากรณ์ (grammar borrowing) เป็นการนำกลวิธีในการสร้างคำใหม่จากภาษาผู้ให้มาใช้ในภาษาของตน ในภาษาไทยพบการยืมการสร้างคำโดยวิธีการประสมคำของภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ คือ “สมาส” ซึ่งเป็นกลไกการสร้างคำ (word formation) คำที่เกิดจากการสมาส เรียกว่า คำสมาส การยืมลักษณะการสมาสคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาสร้างคำในภาษาไทยทำให้เกิด “คำสมาสในภาษาไทย”

คำสมาสในภาษาไทยมีองค์ประกอบ 3 ลักษณะ (สถาบันภาษาไทย กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 78-80) ดังนี้

ลักษณะที่ 1 คำสมาสที่มีองค์ประกอบมาจากคำยืมภาษาเดียวกัน เช่น คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลี คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาสันสกฤต คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต

ลักษณะที่ 2 คำสมาสที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมบาลี ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมสันสกฤต เช่น คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาสันสกฤต และคำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี

ลักษณะที่ 3 คำสมาสที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาใดภาษาหนึ่ง เช่น คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต

การสร้างคำโดยวิธีสมาสมักเกิดทางเสียงเกิดขึ้นได้เมื่อหน่วยเสียง 2 มาอยู่ประชิดกัน เรียกกลไกนี้ว่า “สนธิ” ซึ่งสนธิไม่ใช่กระบวนการสร้างคำใหม่แต่เป็นปรากฏการณ์ทางเสียงที่เกิดการแปรของหน่วยเสียงหนึ่งหรือทั้งสองหน่วยเสียง การรวม 2 หน่วยเสียงเป็นหน่วยเสียงเดียวกันหรือการเพิ่มอีกหนึ่งหน่วยเสียงเข้ามา การสมาสที่มีการสนธิเกิดขึ้น เรียกว่า สมาสแบบอาศัยสนธิ ส่วนสมาสที่ไม่มีการสนธิ เรียกว่า สมาสแบบไม่อาศัยสนธิ สมาสทั้งสองลักษณะนี้เกิดขึ้นทั้งในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต รวมทั้งคำสมาสในภาษาไทยด้วย

ในภาษาไทยมีคำยืมจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตอยู่เป็นจำนวนมาก ราชบัณฑิตยสถานในขณะนั้นได้มอบหมายให้บุญธรรม กรานทอง, ทิพาภรณ์ ธารีเกษ, ขวณพิศ เขาวนัสกุล และพัชนะ บุญประดิษฐ์ (2553)

รวบรวมคำจำนวนหนึ่งที่คนไทยส่วนใหญ่รู้จักและใช้กันทั่วไปทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียนไว้ในหนังสือ “คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” ในหนังสือนี้มีคำสมาสอยู่จำนวนหนึ่งทั้งที่เป็นคำสมาสอาศัยสนธิและคำสมาสไม่อาศัยสนธิ ประกอบกับเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการสนธิในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ซึ่งมีหลักการสนธิที่แตกต่างกันทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยว่าใช้หลักการสนธิศัพท์สมาสอย่างไร ผลการศึกษาจะทำให้เห็นตัวอย่างของลักษณะการสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผู้สนใจสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงทางวิชาการสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทยระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในรายวิชาภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย หรือรายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทยต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลเฉพาะศัพท์สมาสแบบอาศัยสนธิจากหนังสือ คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาและวิเคราะห์การสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยจากตัวอย่างคำในหนังสือดังกล่าว เพื่อให้ทราบว่าศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบแตกต่างกันทั้ง 3 ลักษณะ คือ 1) ศัพท์สมาสในภาษาไทยที่มีองค์ประกอบมาจากคำยืมภาษาเดียวกัน 2) ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมบาลี ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมสันสกฤต และ 3) คำสมาสที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาใดภาษาหนึ่ง ใช้หลักการสนธิศัพท์สมาสภาษาใดระหว่างหลักการสนธิภาษาบาลีกับหลักการสนธิภาษาสันสกฤต

การทบทวนวรรณกรรม

1. ข้อมูลพื้นฐานของหนังสือ “คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” ที่จัดพิมพ์เผยแพร่โดยราชบัณฑิตยสถาน

หนังสือ “คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” จัดพิมพ์เผยแพร่โดยราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2553 จำนวน 2,000 เล่ม การเก็บคำในหนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมคำที่อาจมีใช้อยู่เดิมในภาษาบาลีและ/หรือภาษาสันสกฤต หรืออาจเป็นคำที่คนไทยนำคำจากภาษาทั้งสองมาสร้างเป็นคำใหม่ หนังสือเล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคำในภาษาไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ทั้งที่เป็นคำเดี่ยวและคำประสม ซึ่งคำประสมในหนังสือเล่มนี้มีความหมายตรงกับคำสมาส เนื่องจากเป็นคำที่สร้างโดยวิธีสมาส คำตามหลักการสร้างคำในภาษาบาลีสันสกฤต ในหนังสือเล่มนี้จะแสดงการประสมคำบอกที่มาของคำแต่ละคำที่นำมาประสมกัน และได้ให้ความหมายของคำไว้ด้วย คำที่เก็บรวบรวมไว้เป็นคำที่คนไทยส่วนใหญ่รู้จักและใช้กันทั่ว ๆ ไป ทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน ผู้วิจัยได้ใช้คำประสมที่เก็บรวบรวมไว้ในหนังสือนี้เป็นกรณีศึกษา

2. หลักการสนธิในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่นำเสนอหลักการสนธิของภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ สระสนธิในภาษาบาลี สระสนธิและพยัญชนะสนธิในภาษาสันสกฤต ดังนี้

2.1 สระสนธิภาษาบาลี

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า Chamlong Sarapadnuke (2004), บุญเหลือ ใจมโน (2556) และสาโรจน์ บัวพันธุ์งาม (2558) อธิบายหลักการสนธิสระภาษาบาลีไว้โดยสังเขปได้ดังนี้

1. การสนธิเสียงสระโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงเสียง (ปกติสระสนธิ)
2. การสนธิที่มีการลบเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่ง (โลปสระสนธิ) แบ่งเป็น 1) การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง 2) การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วเปลี่ยนเสียง

สระต้นของศัพท์คำหลังให้เป็นสระเสียงยาว (ทีฆะสระ) 3) การคงเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วลบเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง (กรณีนี้พบได้น้อย)

3. การสนธิที่มีการแปลงเสียงสระเป็นเสียงพยัญชนะ (อาเทสสระสนธิ) แบ่งเป็น 1) การแปลงเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าเป็นเสียงพยัญชนะอัมสระ (อิ/เอ เป็น ย หรือ อุ/อู เป็น ว) แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง 2) การทำเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าเป็นสระเสียงสั้น แล้วแปลงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง (เอ เป็น ริ) (กรณีนี้พบได้น้อย)

4. การสนธิที่มีการแปลงเสียงสระเป็นชั้นคุณ (วิการสระสนธิ) แบ่งเป็น 1) การแปลงเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าเป็นชั้นคุณ (อิ/อี เป็น เอ หรือ อุ/อู เป็น โอ) แล้วลบเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง 2) การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วแปลงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังเป็นชั้นคุณ (อิ/อี เป็น เอ หรือ อุ/อู เป็น โอ)

5. การสนธิที่มีการทำสระเสียงสั้นให้เป็นสระเสียงยาว (ทีฆะสระสนธิ) แบ่งเป็น 1) การทำเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าให้เป็นสระเสียงยาว (ทีฆะสระ) แล้วลบเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง 2) การทำเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าให้เป็นสระเสียงยาว (ทีฆะสระ) เมื่อศัพท์คำหลังขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะ และ 3) การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วเปลี่ยนเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังให้เป็นสระเสียงยาว (ทีฆะสระ)

6. การสนธิที่มีการทำสระเสียงยาวให้เป็นสระเสียงสั้น (รัสสระสนธิ) แบ่งเป็น 1) การทำเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าให้เป็นสระเสียงสั้น (รัสสระ) เมื่อศัพท์คำหลังขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะ 2) การทำเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าให้เป็นสระเสียงสั้น (รัสสระ) เมื่อศัพท์คำหลังขึ้นต้นด้วย เอ ของศัพท์ เหว แปลง เอ เป็น ริ

2.2 สระสนธิในภาษาสันสกฤต

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า จำลอง สารพัตนิก (2542), บุญเหลือ ใจมโน (2556) และสาโรจน์ บัวพันธุ์งาม (2558) อธิบายหลักการสนธิสระและหลักการสนธิพยัญชนะภาษาสันสกฤตไว้โดยสังเขป ได้ดังนี้

สระสนธิ สระสนธิในภาษาสันสกฤตแบ่งตามชั้นของสระดังนี้

1. ประกตสนธิ (สระชั้นประกต วรรคเดียวกัน) สระหน้าเสียงสั้น/ยาว+สระหลังเสียงสั้น/ยาว=สระเสียงยาว ได้แก่ 1) สระอ/อา+สระอ/อา=สระอา 2) สระอิ/อี+สระอิ/อี=สระอี 3) สระอุ/อู+สระอุ/อู=สระอุ 4) สระฤ (ริ)/ฤ (รี)+สระฤ (ริ)/ฤ (รี)=สระฤ (รี)

2. คุณสนธิ (สระชั้นประกต) สระหน้า อ/อา+สระชั้นประกต วรรคอื่น (เว้น อ/อา)=สระชั้นคุณของสระหลัง ได้แก่ 1) สระอ/อา+สระอิ/อี=สระ เอ 2) สระอ/อา+สระอุ/อู=สระ โอ 3) สระอ/อา+สระฤ (ริ)/ฤ (รี)=สระ อรุ

3. วฤทิสนธิ (สระชั้นประกต) สระหน้า อ/อา + สระชั้นคุณ/วฤทธิ วรรคอื่น (เว้น อ/อา)=สระชั้นวฤทธิของสระหลัง ได้แก่ 1) สระอ/อา+สระเอ/โอ=สระ โอ 2) สระอ/อา+สระโอ/เอา=สระ เอา 3) สระอ/อา+สระ อรุ=สระ อารุ

4. ยันสนธิ สระชั้นประกต (เว้นสระหน้า อ/อา) ส่วนใหญ่เป็นสระ อิ/อี และ อุ/อู+สระวรรคใดก็ได้ ขึ้นใดก็ได้=อิ/อี เปลี่ยนเป็น ย และ อุ/อู เปลี่ยนเป็น ว+สระหลัง

5. อยาทิสนธิ สระชั้นคุณ/ชั้นวฤทธิ (เว้นสระหน้า อ/อา) ส่วนใหญ่เป็นสระ เอ/โอ และ โอ/เอา+สระวรรคใดก็ได้ ขึ้นใดก็ได้=เอ/โอ เปลี่ยนเป็น อย /อาย และ โอ/เอา เปลี่ยนเป็น อย/อาว+สระหลัง

2.3 พยัญชนะสนธิในภาษาสันสกฤต

พยัญชนะสนธิมีลักษณะตามที่สาโรจน์ บัวพันธุ์งาม (2558) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. คำหน้าหรือส่วนหน้าลงท้ายด้วยพยัญชนะ น ตัดพยัญชนะ น ออก เช่น ราชน+ปุตฺร=ราชปุตฺร (ราชบุตร) และสนธิตามหลักสระสนธิ หากคำหลังหรือส่วนหลังขึ้นต้นด้วยเสียงสระ เช่น ราชน+ไอศวรย=ราไชศวรย (ราไชศวรรย์)

2. คำหน้าหรือส่วนหน้าลงท้ายด้วยพยัญชนะ ส มีการสนธิได้ 2 แบบ คือ

2.1 คำหน้าหรือส่วนหน้าลงท้ายด้วยพยัญชนะ ส ที่ตามหลังเสียงสระ อะ เป็น อส ส่วนคำหลังขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะไม่ก้อง ให้คงเสียง อส ไว้ เช่น นมส+การ=นมสการ (นมัสการ) แต่ถ้าคำหลังขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะก้อง ให้เปลี่ยน อส เป็น โอ เช่น ศิรส+รตน=ศิริรตน (ศิริรัตน์)

2.2 คำหน้าลงท้ายด้วยพยัญชนะ ส ที่ตามหลังเสียงสระอื่น ๆ (อิ อุ) เช่น อีส อุส आयुส ส่วนคำหลังขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะไม่ก้อง ให้คง ส ท้ายคำหน้าไว้ แต่ถ้าคำหลังขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะก้อง หรือเสียงสระ ให้เปลี่ยน ส ท้ายคำหน้าเป็น ร เช่น आयुส+เวท=อายุรเวท (อายุรเวท)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับคำสมาสในภาษาไทยในช่วงที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ให้ความสนใจคำสมาสในฐานะกลไกสำคัญของการสร้างคำที่มีรากฐานมาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต โดยมุ่งอธิบายลักษณะโครงสร้าง ประเภท และบทบาทของคำสมาสในภาษาไทยในบริบทที่หลากหลาย ทั้งด้านภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง วรรณคดี และการจัดการเรียนการสอน

การวิจัยที่มุ่งอธิบายลักษณะโครงสร้าง ประเภทของสมาส เช่น กฤติกา ผลเกิด, ชลธิชา สุตมฺข และสุวรีย ยอดฉิม (2561) ได้ศึกษาการประกอบคำไทยด้วยคำที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างการประกอบคำและจำแนกประเภทของคำที่เกิดจากการยืมภาษา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าคำสมาสเป็นรูปแบบการประกอบคำที่พบมากที่สุดเมื่อเทียบกับคำประสมและคำประสาน อย่างไรก็ตาม การศึกษาดังกล่าวมุ่งพิจารณา “คำสมาส” ในภาพรวม โดยยังมิได้จำแนกเชิงลึกถึงหลักเกณฑ์การสนธิที่เกิดขึ้นภายในคำสมาสเหล่านั้น

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาคำสมาสผ่านตัวบทวรรณคดี อาทิ ศราวุธ หล่อดี และพงศ์ศิริ อ้นนอก (2562) ได้ศึกษาการสร้างคำสมาสในวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพิภพ โดยวิเคราะห์จำนวนคำที่นำมาประกอบวิธีการสร้างคำสมาส และชนิดของคำที่ใช้สร้างคำสมาส งานวิจัยนี้ช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับคำสมาสในมิติของวรรณคดีไทยและแสดงให้เห็นรูปแบบการสร้างคำสมาสที่หลากหลาย แต่มิได้พิจารณาคำสมาสที่เกิดจากการอาศัยกระบวนการสนธิเป็นประเด็นเฉพาะ ต่อมาพบว่า ศราวุธ หล่อดี และณัฐวดี ทุมพันธ์ (2563) ได้ศึกษาในแนวทางเดียวกัน โดยวิเคราะห์โครงสร้างคำสมาสในมหากาพย์คำหลวง ผลการวิจัยพบรูปแบบโครงสร้างคำสมาสที่มี 2-4 คำ งานวิจัยนี้ยังคงมุ่งวิเคราะห์โครงสร้างคำสมาสจากตัวบทวรรณคดี แต่มิได้ให้ความสำคัญกับการสนธิซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญของการสร้างคำสมาส

นอกจากนี้ ยังพบงานวิจัยที่ศึกษาคำสมาสในบริบทการจัดการเรียนการสอน เช่น คิติก สันขาสลี (2561) ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการสร้างคำด้วยวิธีการสมาสแบบมีสนธิ โดยใช้เกมเป็นฐาน แม้งานวิจัยนี้จะกล่าวถึง “สมาสแบบมีสนธิ” โดยตรง แต่การศึกษามุ่งเน้นผลทางการเรียนรู้และความพึงพอใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ มิได้มุ่งศึกษาหลักการสนธิในเชิงวิเคราะห์จากข้อมูลภาษาจริงอย่างเป็นระบบ ส่วนงานวิจัยของ พระมหาไพฑูรย์ อยู่คง (2568) ได้นำเสนอแนวทางการบูรณาการการเรียนรู้เรื่องคำสมาสในภาษาไทยเข้ากับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก งานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของคำสมาสในฐานะ

เนื้อหาพื้นฐานทางภาษาไทยที่ผู้เรียนมักประสบปัญหาความซับซ้อนด้านโครงสร้าง โดยมีได้ศึกษาลักษณะคำสมาสเชิงภาษาศาสตร์จากแหล่งข้อมูลคำศัพท์โดยตรง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า แม้งานวิจัยบางเรื่องจะกล่าวถึง “สมาสแบบอาศัยสนธิ” แต่ยังไม่มีการวิจัยใดที่มุ่งศึกษาประเด็น “การสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทย” โดยจำกัดขอบเขตการเก็บข้อมูลเฉพาะศัพท์สมาสที่อาศัยกระบวนการสนธิ จากแหล่งข้อมูลคือนำคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นกรณีศึกษาโดยตรง ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นการศึกษาดังกล่าวจะทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย โดยเฉพาะหลักการสนธิในภาษาบาลีและสันสกฤตกับการใช้หลักการสนธิของภาษาทั้งสองในภาษาไทยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

วิธีการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมคำสมาสอาศัยสนธิในหนังสือคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต จัดพิมพ์เผยแพร่โดยราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2553
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้หลักการสนธิภาษาบาลีและหลักการสนธิภาษาสันสกฤตเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การสนธิศัพท์สมาสอาศัยที่รวบรวมได้ โดยแบ่งข้อมูลในการวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของคำสมาส 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบมาจากคำยืมภาษาเดียวกัน 2) ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลีและอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาสันสกฤต และ 3) ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาใด
4. การรายงานผล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) อภิปรายผลรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

1. การสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยที่มีองค์ประกอบมาจากคำยืมภาษาเดียวกัน

จากการศึกษาคำสมาสในภาษาไทยที่มีองค์ประกอบมาจากคำยืมภาษาเดียวกัน ได้แก่ คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลี คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาสันสกฤต และคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต พบว่ามีการใช้หลักการสนธิศัพท์สมาส ดังนี้

1.1 คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลี

ตาราง 1

การสนธิศัพท์สมาสระหว่างคำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลี

หลักการสนธิภาษาบาลี	ตัวอย่างคำ
1. ลบสระหน้า คงสระหลัง	ชิปนาวุธ, ราโชวาท
2. ลบสระหน้า ทิฆะสระหลัง	นามาภิไธย, ราชธิปไตย, ราชินูปถัมภ์, ราชูปถัมภ์

จากตาราง 1 พบว่า ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลี มีการสนธิตามหลักสนธิภาษาบาลี คือ การสนธิที่มีการลบเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่ง (โลปสระสนธิ) พบ 2 ลักษณะ คือ การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง เช่น ชิปนาวุธ, มัคคุเทศก์, ราโชวาท และการลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วเปลี่ยนเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังให้เป็นสระเสียงยาว (ทิฆะสระ) เช่น นามาภิไธย, ราชธิปไตย, ราชินูปถัมภ์, ราชูปถัมภ์

1.2 คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาสันสกฤต

ตาราง 2

การสนธิศัพท์สมาสระหว่างคำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาสันสกฤต

หลักการสนธิภาษาสันสกฤต	ตัวอย่างคำ
1. สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา	กาญจนภิเษก, บรรณานุกรม, พงศาวดาร, สัตยาธิษฐาน
2. สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา	ทักษิณาวรรต, บรรณารักษ์, บุรพาจารย์, บุรพาจารย์, ศาสตราจารย์, ศุภการักษ์, อนุศาสนาจารย์
3. ตัด นุ ท้ายคำหน้าออก	สวามิภักดิ์, มุรธาภิเษก
4. เปลี่ยน ส ท้ายคำหน้า (ทุส, นิส, อายุส) เป็น ร	ทรลักษณ์, นิรโทษ, เนรเทศ, อายุรกรรม

จากตาราง 2 พบว่าศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบคือ คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาสันสกฤต มีการสนธิตามหลักสนธิภาษาสันสกฤต คือ สระสนธิ และพยัญชนะสนธิ ดังนี้

สระสนธิ เป็นการสนธิแบบปรกติสนธิ (สระขึ้นปรกติ วรรคเดียวกัน) สระหน้าเสียงสั้น/ยาว+สระหลังเสียงสั้น/ยาว=สระเสียงยาว ได้แก่ สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา เช่น กาญจนภิเษก, บรรณานุกรม และสระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา เช่น ศุภการักษ์ อนุศาสนาจารย์ และพยัญชนะสนธิ พบการใช้หลักสนธิ คือ 1) ศัพท์คำหน้าลงท้ายด้วยพยัญชนะ น ให้ตัดพยัญชนะ น ออก เช่น สวามิภักดิ์ และสนธิตามหลักสระสนธิ ถ้าศัพท์คำหลังขึ้นต้นด้วยสระ เช่น มุรธาภิเษก และ 2) ศัพท์คำหน้าลงท้ายด้วยพยัญชนะ ส ที่ตามหลังเสียงสระอื่น ๆ (อิ อุ) เช่น อีส อุส อายุส ส่วนศัพท์คำหลังขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะก้อง หรือเสียงสระ ให้เปลี่ยน ส ท้ายคำหน้าเป็น ร เช่น ทรลักษณ์, นิรโทษ, เนรเทศ ส่วนคำว่า “อายุรกรรม” ถ้าใช้หลักสนธิข้อนี้ จะมีรูปศัพท์สมาสเป็น อายุรกรรม (อายุส+กรรม) เนื่องจากเป็นไปตามหลักสนธิ คือ คง ส ท้ายคำหน้าไว้ (ทุส, นิส, อายุส) เมื่อคำหลังขึ้นต้นด้วยพยัญชนะไม่ก้อง

1.3 คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต

ตาราง 3

การสนธิศัพท์สมาสระหว่างคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต

หลักการสนธิภาษาบาลี	หลักการสนธิภาษาสันสกฤต	ตัวอย่างคำ
1. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา	กุ่มภัพันธิ, คมนาคม, จิตกาธาน, เทวาลัย, ธนาการ, นันทนาการ, ผลาหาร, พิราลัย, พุทธาวาส, โกชนาหาร, มกราคม, มิถุนายน, มีนาคม, หิมาลัย
2. ลบสระหน้า ที่หะสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา	ฉันทาคติ, ปรมาณู, พลานามัย, ภยาคติ, โมหาคติ, องค์เทพ
3. ลบสระหน้า แปลงสระหลังเป็นขึ้นคุณ อุ>โอ	สระหน้า อ+สระหลัง อุ=โอ	ชลโทร, นโยบาย, ยุทธโศภณ, อรุโณทัย
4. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อา+สระหลัง อา=สระ อา	ตุลาคม

หลักการสนธิภาษาบาลี	หลักการสนธิภาษาสันสกฤต	ตัวอย่างคำ
5. ลบสระหน้า ทีฆะสระหลัง	สระหน้า อา+สระหลัง อ=สระ อา	เลขาธิการ, เสนาธิการ
6. ลบสระหน้า คงสระหลัง	-	ภยันตราย, ภวังค์, เกตุบาย
7. ลบสระหน้า ทีฆะสระหลัง	-	คุณูปการ

จากตาราง 3 พบว่า ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+ คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต มีการสนธิตามหลักสนธิภาษาบาลี และสนธิตามหลักสนธิภาษาสันสกฤต ดังนี้

หลักสนธิภาษาบาลี ได้แก่ 1) การสนธิที่มีการลบเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่ง (โลปสระสนธิ) มี 2 ลักษณะ คือ การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง เช่น นันทนาการ, ผลาหาร, ตูลาคม, ภยันตราย, ภวังค์, เกตุบาย และการลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วเปลี่ยนเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังให้เป็นสระเสียงยาว (ทีฆะสระ) เช่น ฉันทาคติ, ปริมาณ, พละนามัย, เลขาธิการ, เสนาธิการ, คุณูปการ และ 2) การสนธิที่มีการแปลงเสียงสระเป็นขึ้นคุณ (วิการสระสนธิ) คือ การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วแปลงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังเป็นขึ้นคุณ สนธิที่พบเป็นการแปลงเสียงสระ อุ ของศัพท์คำหลัง เป็นเสียงสระ โอ เช่น ขโลทร, นโยบาย, ยุทธโศภณ, อรุโณทัย

หลักสนธิภาษาสันสกฤต ได้แก่ 1) ประกตินิธิ (สระขึ้นประกิตี วรรคเดียวกัน) สระหน้าเสียงสั้น/ยาว+สระหลังเสียงสั้น/ยาว=สระเสียงยาว ได้แก่ สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา เช่น ฉันทาคติ, ปริมาณ, พละนามัย สระหน้า อา+สระหลัง อา=สระ อา เช่น ตูลาคม และสระหน้า อา+สระหลัง อ=สระ อา เช่น เลขาธิการ, เสนาธิการ และ 2) คุณสนธิ (สระขึ้นประกิตี) สระหน้า อ/อา+สระขึ้นประกิตี วรรคอื่น (เว้น อ/อา)=สระขึ้นคุณของสระหลัง คือ สระหน้า อ+สระหลัง อุ=โอ เช่น ขโลทร, นโยบาย, ยุทธโศภณ, อรุโณทัย

2. การสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมบาลี ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมสันสกฤต

จากการศึกษาคำสมาสในภาษาไทยที่มีองค์ประกอบคำยืมภาษาต่างกัน โดยองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมบาลี ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมสันสกฤต ได้แก่ คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาสันสกฤต และคำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี พบการใช้หลักการสนธิศัพท์สมาส ดังนี้

2.1 คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาสันสกฤต

ตาราง 4

การสนธิศัพท์สมาสระหว่างคำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาสันสกฤต

หลักการสนธิภาษาบาลี	หลักการสนธิภาษาสันสกฤต	ตัวอย่างคำ
1. ลบสระหน้า คงสระหลัง	-	มัคคุเทศก์
2. ลบสระหน้า ทีฆะสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา	ฐานานุกรม, นามานุกรม, บุคลาธิษฐาน, ราชาภิเษก
3. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา	ภักขารักษ์, สุญญาภาศ, สุริยุปราคา
4. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อา+สระหลัง ไอ=โอ	มโหศวรรย์

จากตาราง 4 พบว่า ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาสันสกฤต มีการสนธิตามหลักสระสนธิภาษาบาลี และหลักสระสนธิภาษาสันสกฤต ดังนี้

การสนธิศัพท์สมาสตามหลักสระสนธิภาษาบาลี พบการสนธิที่มีการลบเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่ง (โลปสระสนธิ) โดยการลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง เช่น

มัทคุเทศก์, ภัณฑารักษ์, สุญญาภาศ, สุริยุปราคา, มโหศวรรย์ และการลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วเปลี่ยนเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังให้เป็นสระเสียงยาว (ทีฆะสระ) เช่น ฐานานุกรม, นามานุกรม, บุคลาธิษฐาน ส่วนการสนธิศัพท์สมาสตามหลักสนธิภาษาสันสกฤต พบการสนธิสระ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสนธิสระแบบปรกติสนธิ (สระขึ้นปรกติ วรรคเดียวกัน) สระหน้าเสียงสั้น/ยาว+สระหลังเสียงสั้น/ยาว =สระเสียงยาว คือ สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา เช่น นามานุกรม, บุคลาธิษฐาน, ราชาภิเษก และสระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา เช่น ภัณฑารักษ์, สุญญาภาศ และ 2) การสนธิสระแบบวฤติสนธิ (สระขึ้นปรกติ) สระหน้า อ/อา+สระขึ้นคุณ/วฤติ วรรคอื่น(เว้น อ/อา)=สระขึ้นวฤติของสระหลัง จากตัวอย่างที่พบ คือ สระหน้า อา+สระหลัง ไอ=ไอ เช่น มโหศวรรย์

2.2 ยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี

ตาราง 5

การสนธิศัพท์สมาสระหว่างคำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี

หลักการสนธิภาษาบาลี	หลักการสนธิภาษาสันสกฤต	ตัวอย่างคำ
1. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา	วันทยาวิธ, ศัสตราวิธ
2. ลบสระหน้า ทีฆะสระหลัง	สระหน้า อา+สระหลัง อ=สระ อา	ประชาธิปไตย
3. ลบสระหน้า ทีฆะสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา	อรรถาธิบาย
4. ลบสระหน้า ทีฆะสระหลัง	-	ศาสนูปถัมภก
5. -	เปลี่ยน ส ท้ายคำหน้า เป็น ร	ทรรราช, นิรนาม

จากตาราง 5 พบว่า ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี มีการสนธิตามหลักสระสนธิภาษาบาลี ส่วนหลักสนธิภาษาสันสกฤต พบสระสนธิ และพยัญชนะสนธิ ดังนี้

หลักสระสนธิภาษาบาลี พบการสนธิที่มีการลบเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่ง (โลปสระสนธิ) โดยการลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าแล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง เช่น วันทยาวิธ, ศัสตราวิธ และการลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าแล้วเปลี่ยนเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังให้เป็นสระเสียงยาว (ทีฆะสระ) เช่น ประชาธิปไตย อรรถาธิบาย ศาสนูปถัมภก ส่วนหลักการสนธิภาษาสันสกฤต พบการสนธิสระแบบปรกติสนธิ (สระขึ้นปรกติ วรรคเดียวกัน) สระหน้าเสียงสั้น/ยาว+สระหลังเสียงสั้น/ยาว=สระเสียงยาว ได้แก่ สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา เช่น วันทยาวิธ, ศัสตราวิธ สระหน้า อา+สระหลัง อ=สระ อา เช่น ประชาธิปไตย สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา เช่น อรรถาธิบาย และพยัญชนะสนธิ พบการสนธิ คือ ศัพท์คำหน้าลงท้ายด้วยพยัญชนะ ส ที่ตามหลังเสียงสระอื่น ๆ (อิ อุ) เช่น อิส อุต อายุส ส่วนศัพท์คำหลังขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะก้องหรือเสียงสระ ให้เปลี่ยน ส ท้ายคำหน้าเป็น ร เช่น ทรรราช(ทรรราช), นิรนาม

3. การสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาใดภาษาหนึ่ง

คำสมาสในกลุ่มนี้มีด้วยกัน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี 2) คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาสันสกฤต 3) คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต และ 4) คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต จากการศึกษาพบการใช้หลักการสนธิศัพท์สมาส ดังนี้

3.1 คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี

ตาราง 6

การสนธิศัพท์สมาสระหว่าง คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี

หลักการสนธิภาษาบาลี	หลักการสนธิภาษาสันสกฤต	ตัวอย่างคำ
1. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา	กามารมณ, ธนาณัติ, ผลานิสงส์, สุขารมณ
2. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อา+สระหลัง อา=สระ อา	เจตนารมณ
3. ลบสระหน้า คงสระหลัง	-	นวโกวาท
4. ลบสระหน้า ทิฆะสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา	คณาธิปไตย, ปริมาภิไธย

จากตาราง 6 พบว่า ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี มีการสนธิตามหลักสระสนธิภาษาบาลีและหลักสนธิสระภาษาสันสกฤต ดังนี้

การสนธิศัพท์สมาสตามหลักสระสนธิภาษาบาลี พบการสนธิที่มีการลบเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่ง (โลปสระสนธิ) 2 ลักษณะ คือ 1) การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง เช่น กามารมณ, ธนาณัติ, เจตนารมณ นวโกวาท และ 2) การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วเปลี่ยนเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังให้เป็นสระเสียงยาว (ทิฆะสระ) เช่น คณาธิปไตย, ปริมาภิไธย ส่วนการสนธิศัพท์สมาสตามหลักสระสนธิภาษาสันสกฤต เป็นการสนธิสระแบบปรกติสนธิ (สระชั้นปรกตวิรรคเดียวกัน) สระหน้าเสียงสั้น/ยาว+สระหลังเสียงสั้น/ยาว=สระเสียงยาว ได้แก่ สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา เช่น ผลานิสงส์, สุขารมณ สระหน้า อา+สระหลัง อา=สระ อา เช่น เจตนารมณ และสระหน้าอ+สระหลัง อ=สระ อา เช่น คณาธิปไตย, ปริมาภิไธย

3.2 คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาสันสกฤต

ตาราง 7

การสนธิศัพท์สมาสระหว่างคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาสันสกฤต

หลักการสนธิภาษาบาลี	หลักการสนธิภาษาสันสกฤต	ตัวอย่างคำ
1. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา	คณาจารย์, เทพารักษ์, ปรมาจารย์
2. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อา+สระหลัง อา=สระ อา	โหรจารย์
3. ลบสระหน้า ทิฆะสระหลัง	สระหน้า อา+สระหลัง อ=สระ อา	ทวิธาภิเษก
4. ลบสระหน้า ทิฆะสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา	ปทานุกรม, พจนานุกรม, พุทธานภิเษก, รัชดาภิเษก

จากตาราง 7 พบว่า ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาสันสกฤต มีการสนธิตามหลักสระสนธิภาษาบาลี และหลักสนธิสระภาษาสันสกฤต ดังนี้

การสนธิศัพท์สมาสตามหลักสระสนธิภาษาบาลี พบการสนธิที่มีการลบเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่ง (โลปสระสนธิ) 2 ลักษณะ คือ 1) การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง

เช่น คณาจารย์, เทพารักษ์, ปริมาจารย์, โหราจารย์ และ 2) การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วเปลี่ยนเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังให้เป็นสระเสียงยาว (ที่หะสระ) เช่น ทวีธาภิเษก, ปทานุกรม, พจนานุกรม, พุทธาภิเษก, รัชดาภิเษก ส่วนการสนธิศัพท์สมาสตามหลักสระสนธิภาษาสันสกฤตเป็นการสนธิสระแบบปรกติสนธิ (สระชั้นปรกติ วรรคเดียวกัน) สระหน้าเสียงสั้น/ยาว+สระหลังเสียงสั้น/ยาว=สระเสียงยาว ได้แก่ สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา เช่น คณาจารย์, เทพารักษ์, ปริมาจารย์ สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา เช่น โหราจารย์ สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา เช่น ทวีธาภิเษก และสระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา เช่น ปทานุกรม, พจนานุกรม, พุทธาภิเษก, รัชดาภิเษก

3.3 คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต

ตาราง 8

การสนธิศัพท์สมาสระหว่างคำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต

หลักการสนธิภาษาบาลี	หลักการสนธิภาษาสันสกฤต	ตัวอย่างคำ
1. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา	ฆราวาส, จินตนาการ, ัญญาหาร, ภัตตาคาร, ภัตตาคาร, สังฆาวาส, อีสริยาภรณ์
2. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อา+สระหลัง อา=สระ อา	มิจฉาชีพ, ไสยาสน์
3. ลบสระหน้า คงสระหลัง	-	ฐานันดร, อุปัทวันตราย
4. ลบสระหน้า ที่หะสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา	ฐานานุกรม, ตรียางค์, โทสาคติ, บุญญาธิการ
5. ลบสระหน้า ที่หะสระหลัง	-	ราชูปโภค
6. แปลงสระหน้า อ เป็น ว และคงสระหลัง	เปลี่ยนสระหน้า อ เป็น ว+สระหลัง	ธันวาคม
7. ลบสระหน้า แปลงสระหลัง เป็นขึ้นคุณ อ>โอ	สระหน้า อา+สระหลัง อ>สระ โอ	มโหฬาร

จากตาราง 8 พบว่า ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต มีการสนธิตามหลักสระสนธิภาษาบาลี และหลักสนธิสระภาษาสันสกฤต ดังนี้

การสนธิศัพท์สมาสตามหลักสระสนธิภาษาบาลี พบ 1) การสนธิที่มีการลบเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่ง (โลปสระสนธิ) ได้แก่ การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง เช่น ฆราวาส, จินตนาการ, ัญญาหาร มิจฉาชีพ, ไสยาสน์ ฐานันดร, อุปัทวันตราย และการลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วเปลี่ยนเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังให้เป็นสระเสียงยาว (ที่หะสระ) เช่น ฐานานุกรม, ตรียางค์ โทสาคติ, บุญญาธิการ ราชูปโภค 2) การสนธิที่มีการแปลงเสียงสระเป็นเสียงพยัญชนะ (อาเทศสระสนธิ) โดยการแปลงเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าเป็นเสียงพยัญชนะ จากตัวอย่าง พบการเปลี่ยนเสียงสระ อ เป็น ว แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง เช่น ธันวาคม และ 3) การสนธิที่มีการแปลงเสียงสระเป็นขึ้นคุณ (วิการสระสนธิ) คือ การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วแปลงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังเป็นเป็นขึ้นคุณ สนธิที่พบเป็นการแปลงเสียงสระ อ ของศัพท์คำหลังเป็นเสียงสระ โอ เช่น มโหฬาร

การสนธิศัพท์สมาสตามหลักสระสนธิภาษาสันสกฤต พบ 1) การสนธิสระแบบปรกติสนธิ (สระชั้นปรกติ วรรคเดียวกัน) สระหน้าเสียงสั้น/ยาว+สระหลังเสียงสั้น/ยาว=สระเสียงยาว ได้แก่ สระหน้า อ+

สระหลัง อา=สระ อา เช่น ภัตดาหาร, สังฆาวาส, อีสริยาภรณ์ สระหน้า อา+สระหลัง อา=สระ อา เช่น มิฉฉาชีพ, ไสยาสน์ และสระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา เช่น ฐานานารูป, ดุริยางค์, โทสาคติ, บุญญาธิการ 2) การสนธิสระแบบย่นสนธิ สระขึ้นปกติ(เว้นสระ อ/อา) ส่วนใหญ่เป็นสระ อิ/อี และ อุ/อุ+สระวรรคใดก็ได้ ขึ้นใดก็ได้=อิ/อี เปลี่ยนเป็น ย และ อุ/อุ เปลี่ยนเป็น ฐ+สระหลัง จากตัวอย่างที่พบ คือ การเปลี่ยนสระหน้า อุ เป็น ฐ+สระหลัง เช่น ธันวาคม และ 3) การสนธิสระแบบคุณสนธิ (สระขึ้นปกติ) สระหน้า อ/อา+สระขึ้นปกติ วรรคอื่น (เว้น อ/อา)=สระขึ้นคุณของสระหลัง จากตัวอย่างที่พบ คือ สระหน้า อา+สระหลัง อุ=ทำคุณสระหลัง เป็น โอ เช่น มโหฬาร

3.4 คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต

ตาราง 9

การสนธิศัพท์สมาสระหว่างคำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต

หลักการสนธิภาษาบาลี	หลักการสนธิภาษาสันสกฤต	ตัวอย่างคำ
1. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา	กรกฎาคม, คฤหาสน์, ทรัพยากร, ธรรมาสน์, บรรณาการ, พุทธจิตยาน, พฤษภาคม, ภัคชาหาร, เมษายน, รัชฎาการ, ศุลกาการ, สวรรคาลัย, สัตยาบัน, สิงหาคม, แสนยาการ, แสนยานุภาพ
2. ลบสระหน้า คงสระหลัง	สระหน้า อา+สระหลัง อา=สระ อา	กันยายน, วิทยาคม
3. ลบสระหน้า ทิฆะสระหลัง	สระหน้าอ+สระหลัง อ=อา	กรรมาธิการ, กัลปาวสาน, บรรณาธิการ, สรรพางค์
4. ลบสระหน้า แผลงสระหลังเป็น ขึ้นคุณ อุ>โอ	สระหน้า อ+สระหลัง อุ=โอ	กุศโลบาย, วิเทโศบาย, ทักษิโณทก
5. -	พยัญชนะสนธิ: เปลี่ยน ส เป็น ฐ	ทรชน, ทูรชน, นิรคุณ,

จากตาราง 9 พบว่า ศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบคำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต มีการสนธิตามหลักสระสนธิภาษาบาลี ส่วนหลักสนธิภาษาสันสกฤต พบสระสนธิและพยัญชนะสนธิ ดังนี้

การสนธิศัพท์สมาสตามหลักสระสนธิภาษาบาลี พบ 1) การสนธิที่มีการลบเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่ง (โลปสระสนธิ) ได้แก่ การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง เช่น บรรณาการ, พุทธจิตยาน, พฤษภาคม, ภัคชาหาร, เมษายน, กันยายน, วิทยาคมและการลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วเปลี่ยนเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังให้เป็นสระเสียงยาว (ทิฆะสระ) เช่น กรรมาธิการ, กัลปาวสาน, บรรณาธิการ, สรรพางค์ และ 2) การสนธิที่มีการแผลงเสียงสระเป็นขึ้นคุณ (วิการสระสนธิ) คือ การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วแผลงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังเป็นเป็นขึ้นคุณ สนธิที่พบเป็นการแผลงเสียงสระ อุ ของศัพท์คำหลังเป็นเสียงสระ โอ เช่น กุศโลบาย, วิเทโศบาย, ทักษิโณทก

ส่วนหลักการสนธิภาษาสันสกฤต พบการสนธิสระ ได้แก่ 1) การสนธิสระแบบปกติสนธิ (สระขึ้นปกติ วรรคเดียวกัน) สระหน้าเสียงสั้น/ยาว+สระหลังเสียงสั้น/ยาว=สระเสียงยาว ได้แก่ สระหน้า อ+สระหลัง อา=สระ อา เช่น กรกฎาคม, ชีปนาวุธ, คฤหาสน์, ทรัพยากร, ธรรมาสน์ สระหน้า อา+สระหลัง อา=สระ อา เช่น กันยายน, วิทยาคม และสระหน้า อ+สระหลัง อ=สระ อา เช่น กรรมาธิการ, กัลปาวสาน

บรรณาธิการ, บรรณาธิการ และ 2) การสนธิสละแบบคุณสมบัติ (สละชั้นปกติ) สละหน้า อ/อา+สละชั้นปกติ
วรรคอื่น (เว้น อ/อา)=สละชั้นคุณสมบัติของสละหลัง จากตัวอย่างที่พบ คือ สละหน้า อา+สละหลัง อุ=ทำคุณสละหลัง
เป็น โอ เช่น กุศลโบาย, วิเทโศบาย, ทักษิโณทก และพยัญชนะสนธิ พบการสนธิ คือ ศัพท์คำหน้าลงท้าย
ด้วยพยัญชนะ ส ที่ตามหลังเสียงสระอื่น ๆ (อิ อุ) เช่น อิส อุต อายุส ส่วนศัพท์คำหลังขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะก้อง
หรือเสียงสระ ให้เปลี่ยน ส ท้ายคำหน้าเป็น ร เช่น ทรชน, ทูรชน, นิรคุณ

ตาราง 10

สรุปการสนธิศัพท์สมาสจากคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต

	หลักการสนธิภาษาบาลี	หลักการสนธิภาษาสันสกฤต
1. การสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยที่มี		
องค์ประกอบมาจากคำยืมภาษาเดียวกัน		
1.1 คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลี	/	
1.2 คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษา		/
สันสกฤต		
1.3 คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืม	/	/
ภาษาบาลีและสันสกฤต		
2. องค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมบาลี		
ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมสันสกฤต		
2.1 คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาสันสกฤต	/	/
2.2 ยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี	/	/
3. องค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลีและ		
ภาษาสันสกฤต ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่ง		
เป็นคำยืมภาษาใดภาษาหนึ่ง		
3.1 คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืม	/	/
ภาษาบาลี		
3.2 คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืม	/	/
ภาษาสันสกฤต		
3.3 คำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลีและ	/	/
สันสกฤต		
3.4 คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี	/	/
และสันสกฤต		

จากตาราง 10 สรุปการสนธิศัพท์สมาสจากคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตพบว่า การสนธิศัพท์สมาส
ในภาษาไทยที่มีองค์ประกอบมาจากคำยืมภาษาเดียวกัน พบว่า การสนธิศัพท์สมาสระหว่างคำยืมภาษาบาลี+
คำยืมภาษาบาลี เป็นไปตามหลักการสนธิสละภาษาบาลี การสนธิศัพท์สมาสระหว่างคำยืมภาษาสันสกฤต+
คำยืมภาษาสันสกฤต เป็นไปตามหลักการสนธิสละและหลักการสนธิพยัญชนะภาษาสันสกฤต ส่วนการสนธิ
ศัพท์สมาสระหว่าง คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต ส่วนใหญ่เป็นไปตามหลัก
สละสนธิภาษาบาลี และหลักสละสนธิภาษาสันสกฤต มีเพียงบางคำที่เป็นไปตามหลักสละสนธิภาษาบาลี
เพียงอย่างเดียว เช่น ภยันตราย, ภวังค์, เกตุบาย และคุณูปการ

การสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมบาลี ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมสันสกฤต พบว่า การสนธิศัพท์สมาสในกลุ่มนี้เป็นไปตามหลักสระสนธิภาษาบาลีและหลักสระสนธิภาษาสันสกฤต ยกเว้นการสนธิศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ ยืมคำภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี บางคำที่เป็นไปตามหลักสระสนธิภาษาบาลีเท่านั้น เช่น คำว่า ศาสนูปถัมภก และศัพท์สมาสบางคำที่คำหน้าของศัพท์ลงท้ายด้วยเสียงพยัญชนะ จะใช้หลักการทำให้พยัญชนะสนธิภาษาสันสกฤตเพื่อทำสนธิศัพท์สมาสนั้น เช่น คำว่า ทรรราช(ทุรรราช), นิรนาม

การสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยที่มีองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งเป็นคำยืมภาษาใดภาษาหนึ่ง พบว่า การสนธิศัพท์สมาสในกลุ่มนี้เป็นไปตามหลักสระสนธิภาษาบาลีและหลักสระสนธิภาษาสันสกฤต ยกเว้นศัพท์สมาสบางคำที่ใช้เพียงหลักสระสนธิภาษาบาลี ซึ่งพบทั้งในการสนธิศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี เช่น นวโกวาท และคำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น ฐานันดร, อุปัทวันตราย, ราชูปโภค ส่วนหลักพยัญชนะสนธิภาษาสันสกฤต พบในกรณีที่ศัพท์คำหน้าเป็นคำยืมภาษาสันสกฤตที่ลงท้ายด้วยเสียงพยัญชนะ ซึ่งพบในการสนธิศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น ทรชน, ทุรชน, นิรคุณ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต: กรณีศึกษาลักษณะการสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทย มีประเด็นที่ควรพิจารณาดังนี้

1. การสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยที่มีองค์ประกอบ 3 ลักษณะส่วนใหญ่เป็นไปตามหลักการสนธิสระภาษาบาลี หลักการสนธิสระและหลักสนธิพยัญชนะภาษาสันสกฤตดังผลการวิจัยที่นำเสนอข้างต้น แต่มีการสนธิศัพท์สมาสบางคำที่เป็นไปตามหลักสนธิสระภาษาบาลีเท่านั้น ได้แก่ คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น ภยันตราย, ภวังค์, เกทุบาย และคุณูปการ ยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี เช่น คำว่า ศาสนูปถัมภก คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี เช่น นวโกวาท และคำยืมภาษาบาลี+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น ฐานันดร, อุปัทวันตราย, ราชูปโภค ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหากใช้หลักสระสนธิภาษาสันสกฤตสนธิศัพท์สมาสเหล่านี้ จะทำให้คำสมาสในภาษาไทยที่ได้มีเสียงยาว ออกเสียงยากกว่า การใช้หลักสระสนธิภาษาบาลีในการสนธิ เช่น ภย+อนตราย=ภยานตราย (ภยานตราย) ภว+องค์=ภวองค์ (ภวองค์) เกท+อุปาย=เกโทบาย (เกโทบาย) คุณ+อุปการ=คุณูปการ (คุณูปการ) และศาสน+อุปถัมภก=ศาสนูปถัมภก (ศาสนูปถัมภก) นวก+โรวาท=นวกาวาท (นวกาวาท) ฐาน+อนตร=ฐานันดร (ฐานันดร) อุปทพว+อนตราย=อุปทพวานตราย(อุปทพวานตราย) และราช+อุปโภค=ราชูปโภค (ราชูปโภค)

2. หากศัพท์คำหน้าของศัพท์สมาสเป็นคำยืมภาษาสันสกฤตที่ลงท้ายด้วยเสียงพยัญชนะ ซึ่งพบในการสนธิศัพท์สมาสที่มีองค์ประกอบ คือ คำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลี เช่น คำว่า ทรรราช(ทุรรราช), นิรนาม และคำยืมภาษาสันสกฤต+คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น คำว่า ทรชน, ทุรชน, นิรคุณ จะใช้หลักพยัญชนะสนธิในการสนธิศัพท์สมาสกลุ่มนี้ ทั้งนี้เนื่องจากไม่พบหลักพยัญชนะสนธิภาษาบาลีข้อใดที่สอดคล้องกับการสนธิศัพท์สมาสบางคำในกลุ่มนี้ แม้ในภาษาบาลีจะมีหลักพยัญชนะสนธิก็ตาม สอดคล้องกับที่สารโจน์ บัวพันธุ์งาม (2558, หน้า 96) กล่าวว่า ในภาษาบาลีก็มีพยัญชนะสนธิเช่นกัน แต่หลักการสนธิจะแตกต่างจากพยัญชนะสนธิในภาษาสันสกฤต และไม่จำเป็นนักต่อการศึกษาคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทย

3. จากการวิเคราะห์การสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทย ผู้วิจัยสังเกตเห็นความสอดคล้องระหว่างหลักสนธิภาษาบาลีกับหลักสนธิภาษาสันสกฤต ดังนี้

3.1 โลปสรรสนธิภาษาบาลี เป็นการสนธิที่มีการลบเสียงสระเสียงใดเสียงหนึ่ง กรณีการลบสระหน้า คงสระหลัง สอดคล้องกับการสนธิสระแบบปกติสนธิภาษาสันสกฤต กรณี อ+อา=อา และ อา+อา=อา และการสนธิสระแบบวฤทธิสนธิ กรณี อา+ไอ=ไอ กรณีการลบสระหน้า ที่ขสระหลัง สัมพันธ์กับการสนธิสระแบบปกติสนธิในภาษาสันสกฤต กรณี อ+อ=อา และ อา+อ=อา

3.2 วิการสรรสนธิภาษาบาลี เป็นการสนธิที่มีการแปลงเสียงสระเป็นขึ้นคุณ คือ การลบเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้า แล้วแปลงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลังเป็นขึ้นคุณ กรณีการแปลงเสียงสระ อุ ของศัพท์คำหลังเป็นเสียงสระ โอ สอดคล้องกับการสนธิสระแบบคุณสนธิภาษาสันสกฤต กรณี สระหน้า อา+สระหลัง อุ=ทำคุณสระหลังเป็น โอ

3.3 อาเทศสรรสนธิภาษาบาลี เป็นการสนธิที่มีการแปลงเสียงสระเป็นเสียงพยัญชนะอักษสระ โดยการแปลงเสียงสระท้ายของศัพท์คำหน้าเป็นเสียงพยัญชนะ กรณีเปลี่ยนเสียงสระ อุ เป็น ว แล้วคงเสียงสระต้นของศัพท์คำหลัง สอดคล้องกับการสนธิสระแบบยณสนธิภาษาสันสกฤต กรณีการเปลี่ยนสระหน้า อุ เป็น ว+สระหลัง

ความสอดคล้องระหว่างหลักสนธิของทั้งสองภาษาสามารถช่วยในการอธิบายเรื่อง “สนธิศัพท์สมาสในภาษาไทย” ได้อย่างเป็นระบบ ทั้งในเรื่องของการลบ การแปลง และการเปลี่ยนเสียงสระในคำสมาส และช่วยเพิ่มความชัดเจนในการวิเคราะห์โครงสร้างคำ และการสร้างคำใหม่โดยวิธีการสมาสในภาษาไทยได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศในภาษาไทย เพื่อส่งเสริมความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคำสมาสและการสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทย นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยหรือคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

การวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาการสนธิศัพท์สมาสในภาษาไทยไปยังแหล่งข้อมูลประเภทอื่น เช่น วรรณคดีไทยหรือศัพท์บัญญัติในสาขาวิชาต่าง ๆ รวมทั้งภาษาไทยร่วมสมัย เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในฐานะคำยืมในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนการประยุกต์ผลการวิจัยไปสู่การพัฒนาวัตกรรมการเรียนการสอนด้านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยในระดับต่าง ๆ

รายการอ้างอิง

- กฤติกา ผลเกิด, ชลธิชา สุตมข และสุวริย์ ยอดฉิม. (2561). การประกอบคำไทยด้วยคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2018”* (หน้า 104-112). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. <https://journalgrad.ssru.ac.th/index.php/miniconference/article/view/1596/1475>
- คิดเล็ก สังข์สาลี. (2561). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่อง การสร้างคำด้วยวิธีการสมาสแบบมีสนธิ โดยใช้เกมเป็นฐานเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน*. [สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม].

- จำลอง สารพัดนึก. (2542). *สังเขปไวยากรณ์สันสกฤต*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญธรรม กรานทอง, ทิพาภรณ์ ธารีเกษ, ชวนพิศ เซาวนสกุล และพัชระ บุญประดิษฐ์. (2553). *คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต*. ราชบัณฑิตยสถาน.
- บุญเหลือ ใจมโน. (2556). *ภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย*. แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตพอร์ทัล.
- พระมหาไพฑูริย์ อยู่คง. (2568). คำสมาสในภาษาไทย : การบูรณาการกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก. *วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง*, 8(1), 160-178. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/bmrj/article/view/284546/189265>
- สถาบันภาษาไทย กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2 : คำ การสร้างคำและการยืมคำ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศราวุธ หล่อดี และณัฐวดี ทุมขันธ์. (2563). โครงสร้างคำสมาสในมหาชาติคำหลวง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*, 8(2), 89-107. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/article/view/248117/167066>
- ศราวุธ หล่อดี และพงศ์ศิริ อ้นนอก. (2562). การสร้างคำสมาสในไตรภูมิภูมิกถา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 38(6), 66-78. <https://hujmsu.msu.ac.th/pdfsplith.php?p=MTU5OTAzMjE3Mi5wZGZ8NzEtODM=>
- สาโรจน์ บัวพันธุ์งาม. (2558). *เอกสารประกอบการสอน กระบวนวิชา (014211) ภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทย*. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Chamlong Sarapadnuke. (2004). *A rapid method of learning pali part II*. Faculty of Archaeology Silpakorn University.